

Χρήσιμες παρατηρήσεις για το σχηματισμό των ρημάτων
Από www.asprilexi.gr

Προστακτική ενεργητικού και παθητικού αορίστου

Πολύ συχνά παρατηρούνται στην προστακτική του ενεργητικού αορίστου οι λανθασμένοι τύποι: βοηθείστε, προχωρείστε, αφήστε κ.τ.ο. Όμως το θέμα του αορίστου είναι αντίστοιχα βοηθη-, προχωρη-, αφή-, το οποίο βέβαια δεν αλλάζει. Έτσι ο σωστός σχηματισμός της προστακτικής έχει ως εξής: Οριστική Προστακτική κίνησα κίνησε - κινήστε αφήσα αφήσε - αφήστε έλυσα λύσε - λύστε έκλεισα κλείσε - κλείστε άπλωσα άπλωσε - απλώστε Αντίστοιχα στον αόριστο παθητικής φωνής έχουμε: Οριστική Προστακτική κινήθηκα κινήσου - κινήθειτε απλώθηκα απλώσου - απλωθείτε κλείστηκα κλείσου - κλειστείτε

Το ρήμα βάλλω και τα σύνθετά του

Το ρήμα βάλλω και τα σύνθετά του γράφονται με δύο λ στους εξακολουθητικούς χρόνους (ενεστώτα, παρατατικό και εξακολουθητικό μέλλοντα), ενώ με ένα λ στους στιγμιαίους (αόριστο, στιγμιαίο μέλλοντα, παρακείμενο, υπερσυντέλιο). π.χ. μήπως αμφιβάλλεις; (= ενεστώτας) κατέβαλλε μεγάλες προσπάθειες στη διάρκεια της προηγούμενης χρονιάς (= παρατατικός) τα βάσανα τον κατέβαλαν (= αόριστος) αν δεν μπορείς θα το αναβάλω για αύριο (= στιγμιαίος μέλλοντας) θα υπερβάλλει διαρκώς κατά τη διάρκεια της συζήτησης, γι' αυτό να είσαι υπομονετικός και ψύχραιμος (= εξακολουθητικός μέλλοντας)

Το ρήμα άγω και οι τύποι εξάγω και εξαγάγω

Το ρήμα άγω χρησιμοποιείται σύνθετο με πολλές προθέσεις: διάγω, εισάγω, προάγω, παράγω, ανάγω κ.τ.λ. Τα ρήματα αυτά σχηματίζουν τους εξακολουθητικούς χρόνους από το θέμα αγ-, ενώ τους στιγμιαίους από το θέμα αγαγ- π.χ. η χώρα μας εξάγει πορτοκάλια (= ενεστώτας) εξήγε στο παρελθόν (= παρατατικός) θα εξάγει κάθε χρόνο (= εξακολ. μέλλοντας) θα εξαγάγει σύντομα (= στιγμιαίος μέλλοντας) εξήγαγε το 1994 (= αόριστος) έχει ήδη εξαγάγει πορτοκάλια φέτος (= παρακείμενος) είχε εξαγάγει προ διετίας (= υπερσυντέλιος)

Μετοχές

Οι μετοχές κατά κανόνα δε χωρίζονται με κόμματα από τα προηγούμενα ή/και τα επόμενα (στα πλαίσια της πρότασης που ανήκουν). π.χ. Ξημερώνοντας τ' Αγιαννιού λάβαμε διαταγή να κινήσουμε πάλι μπροστά (Οδ. Ελύτης, 'Άξιον Εστί'). Χωρίζονται με κόμματα οι μετοχές που χρησιμοποιούνται παρενθετικά – επεξηγηματικά. π.χ. Έτσι κι αλλιώς, θέλοντας και μη, θα με ακολουθήσεις. Επίσης, όταν παρεμβάλλονται μεταξύ ρήματος και υποκειμένου και συνοδεύονται από προσδιορισμούς - οπότε, κατά κανόνα, ισοδυναμούν με δευτερεύουσα πρόταση. π.χ. Οι πρόσφυγες, σπρωγμένοι από ανάγκη και αναγκασμένοι από την ανέχεια, αναλάμβαναν οποιαδήποτε εργασία τους προσφερόταν.

Προστακτική ενεργητικού αορίστου

Το δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεργητικού αορίστου, που λήγει κανονικά σε σύμφωνο και -τε, σε πιο λόγιες χρήσεις της γλώσσας (π.χ. στον επιστημονικό λόγο) λήγει σε -ετε: δέστε, κρύψτε, πλέξτε, δροσίστε αλλά αναφέρετε (αντί αναφέρετε), παραβλέψτε (αντί παραβλέψτε) κ.τ.ο. Οι τύποι αναφέρατε, παραβλέψατε κ.τ.ο., που κάποτε χρησιμοποιούνται, προέρχονται από παλαιότερες χρήσεις της γλώσσας μας.

Αύξηση

Όσα ρήματα αρχίζουν από σύμφωνο παίρνουν στην οριστική του παρατατικού και του αορίστου μπροστά από το θέμα ένα ε-, το οποίο λέγεται αύξηση. Η αύξηση αυτή μπαίνει όταν τονίζεται: έγγραφα, έγγραψα, έζησα... Χωρίς αύξηση σχηματίζονται

κατά κανόνα οι υπόλοιποι ρηματικοί τύποι του αορίστου και παρατατικού που έχουν το ε- άτονο, προπάντων όταν είναι πολυσύλλαβοι: γράφαμε, γράψαμε, ζήσαμε, ξανάγραψε Όσα ρήματα αρχίζουν από φωνήεν ή δίψηφο (δίφθογγο), δεν παίρνουν αύξηση και δε μεταβάλλουν το αρχικό φωνήεν (σε αντίθεση με τα αρχαία ελληνικά): ορίζω, όριζα, όρισα/ ετοιμάζω, ετοιμάζα, ετοιμάσα... Η αύξηση χάνεται στις άλλες εγκλίσεις (πλην οριστικής). Η προστακτική, λοιπόν, επανέλαβε – που συχνά χρησιμοποιούμε – είναι λανθασμένη (ως προστακτική – σωστή ως οριστική) και ο σωστός τύπος είναι επανάλαβε (χωρίς αύξηση). Ομοίως διάγραψε (αντί διέγραψε), παράλαβε (αντί παρέλαβε) κ.τ.ο. Συγχωρείται το επέστρεφε του Καβάφη (αντί του γραμματικά ορθού επίστρεφε).

Εσωτερική αύξηση

Μερικά σύνθετα ρήματα με πρώτο συνθετικό επίρρημα (πολύ, πάρα, καλά...) παίρνουν αύξηση στην αρχή του δεύτερου συνθετικού: δεν τον πολυέβλεπα, δεν το παραήθελε, αλλά δεν το καλοκατάλαβε (χωρίς αύξηση, διότι δεν τονίζεται). Εσωτερική αύξηση δέχονται και πολλά λόγια ρήματα σύνθετα με πρόθεση, ακολουθώντας τα πρότυπα της αρχαίας: εγκρίνω – ενέκρινα, εκφράζω – εξέφρασε, διαλύω – διέλυσε, διανέμω – διένειμαν. Ωστόσο, πολλά σύνθετα με πρόθεση ρήματα που κατάγονται από την αρχαία έχουν την τάση να σχηματίζονται χωρίς αύξηση: προστάζω – πρόσταξα (παρά προσέταξα) - ενώ μας φαίνεται αδιανόητος ο αναύξητος σχηματισμός επίστρεψε (αντί του επέστρεψε). Η αύξηση αυτή παρουσιάζεται μόνο στα τρία πρόσωπα του ενικού (ή και στο τρίτο πληθυντικό) της ενεργητικής φωνής όπου είναι τονισμένη. Στους άτονους τύπους χάνεται: εκφράζαμε, εκφράζανε (αλλά και εξέφραζαν), διαλύσαμε κ.τ.ο.

Ρηματικά θέματα

Κάθε ρήμα έχει δυο θέματα, από τα οποία σχηματίζονται οι χρόνοι του σε κάθε φωνή (ενεργητική – παθητική): - ενεστωτικό θέμα: δέν-ω (ενεστ.), έ-δεν-α (παρατ.), θα δέν-ω (εξακολουθητικός μέλλοντας). - αοριστικό θέμα: 1. θέμα ενεργητικού αορίστου: έ-δεσ-α (αόρ.), θα δέσ-ω (συνοπτικός/στιγμιαίος ενεργητ. μέλλ.), δέσ-ε (προστ. ενεργητ. αορ.), δέσ-ου (β' εν. προστ. παθητ. αορ.)... 2. θέμα παθητ. αορ.: δέθ-ηκα (παθητ. αορ.), θα δεθ-ώ (συνοπτ./στιγμ. παθητ. μέλλ.), έχω δεθ-εί (παθητ. παρακ.)... Οι χρόνοι που σχηματίζονται από αυτά τα δυο θέματα, δεν έχουν τη σημασία του ενεστώτα (παρόν) και του αορίστου (παρελθόν) παρά μόνο στην οριστική: δέν-ω/δέν-ομαι (τώρα), έ-δεσ-α/δέθ-ηκα (πριν). Στις άλλες εγκλίσεις δείχνουν τον ορισμένο διαφορετικό τρόπο με τον οποίο τοποθετούμε τη ρηματική πράξη μέσα στο χρόνο. Συγκεκριμένα, οι χρόνοι που σχηματίζονται από το ενεστωτικό θέμα παρουσιάζουν μια πράξη ή κατάσταση στη διάρκεια της, ενώ οι χρόνοι που σχηματίζονται από το θέμα του αορίστου την παρουσιάζουν συνοπτικά. Εύγλωττος ο σολωμικός στίχος (Ελεύθεροι Πολιορκημένοι): όποιος πεθαίνει σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει

Καταλήξεις παρατατικού παθητικής φωνής

Στο πρώτο και δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο του παρατατικού της παθητικής φωνής χρησιμοποιούνται συχνά οι τύποι σε -μασταν, -σασταν, εκτός από τους κανονικούς σε -μαστε, -σαστε: θυμόμασταν, θυμόσασταν αντί θυμόμαστε, θυμόσαστε. Οι τύποι αυτοί, που συνηθίζονται σε μεγάλο μέρος της χώρας μας (κυρίως στη Βόρεια Ελλάδα), επιβάλλονται από την ανάγκη να διακριθεί καλύτερα ο παρατατικός από τον ενεστώτα (θυμόμαστε: ενεστώτας, θυμόμασταν: παρατατικός) και είναι ορθοί ως παράλληλοι τύποι (άλλωστε είναι αποδεκτοί και χρησιμοποιούνται από πολλούς σύγχρονους συγγραφείς).

Το ρήμα άγω

Σχηματισμός του μέλλοντα των σύνθετων με προθέσεις του αρχαίου ρήματος άγω (ανάγω, παράγω, εισάγω κ.τ.ο.) Ο μέλλοντας γενικά των ρημάτων συμπίπτει με την

υποτακτική είτε του ενεστώτα – ο εξακολουθητικός – είτε του αορίστου – ο συνοπτικός/ στιγμιαίος: βρέχει (οριστ. ενεστ.) - να βρέχει (υποτ. ενεστ.) - θα βρέχει (μέλλ.), έβρεξε - να βρέξει - θα βρέξει. Πότε, λοιπόν, θα λέμε και θα γράφουμε να παράγουμε και θα παράγουμε και πότε να παραγάγουμε και θα παραγάγουμε; Σύμφωνα με τα παραπάνω οι τύποι θα εισαγάγω, παραγάγω και οι όμοιοι, οι οποίοι σχηματίζονται από τον αόριστο του ρήματος (εισήγαγα, παρήγαγα...)

χρησιμοποιούνται όταν η ρηματική πράξη - ενέργεια εμφανίζεται στιγμιαία, μη επαναλαμβανόμενη, ενώ οι τύποι θα εισάγω, θα παράγω και οι όμοιοι, όταν η πράξη παρουσιάζεται συνεχής, συχνή και επαναλαμβανόμενη.

Το ρήμα βάλω

Η ορθογραφία των σύνθετων με πρόθεση ρημάτων του βάλω της αρχαίας Ο ενεστώτας και ο παρατατικός των ρημάτων αυτών γράφονται με δύο -λ-, ενώ ο αόριστος με ένα -λ-. Έτσι, ο τύπος υπέβαλλα (παρατατικός του υποβάλλω, αρχ. υπ-έβαλλον) χρησιμοποιείται όταν η ενέργεια έχει διάρκεια είτε έγινε κατ' επανάληψη, ενώ ο τύπος υπέβαλα (αόριστος, αρχ. υπ-έβαλον), όταν έγινε μια φορά (δηλ. χωρίς διάρκεια ή επανάληψη) στο παρελθόν. Όμοια, οι τύποι να προβάλλω (υποτακτική ενεστώτα) και θα προβάλλω (στιγμιαίος μέλλοντας) χρησιμοποιούνται όταν η ρηματική πράξη εμφανίζεται στιγμιαία και να προβάλλω – θα προβάλλω, όταν η ρηματική ενέργεια παρουσιάζεται διαρκής και επαναλαμβανόμενη.